

Клон Чэ і яго жонка

Аднойчы, гледзячы ў люстэрка, адносна малады чалавек па прозвішчы Цвіль заўважыў у сябе падабенства з Чэ Геварам. Злёгку здзіўлены, а пасля і ўсцешаны гэтай думкай, школьнны настаёнік вайсковай падрыхтоўкі, ці ваенрук, спачатку не надаў таму асаблівай увагі, але думка тая запала яму ў падсвядомасць.

У вольны ад работы час Цвіль перыядычна наведваў мясцовую тэатральную студью, якая існавала пры гарадскім народным тэатры, і дзе ён лічыўся як акцёр-аматар. Выпадковая роля Чэ Гевары ў невялічкай пастаноўцы, якую яму неўзабаве адмыслова даверылі, на думку тэатральнага крытыка гарадской газеты, асабліва яму ўдалася. Ваенрук Цвіль, сын ваеннаслужачага і які калісьці сам адвучыўся два гады ў вайсковай вучэльні, адчуваў з цягам часу, што неасэнсаваны ўнутраны покліч, які гучаў у ім у дзень выканання ролі палымянага рэвалюцыянера, няхай сабе і ў самым малым, але быў сугучны знакамітай асобе Чэ Гевары. Неўзабаве народны тэатр мусіў ставіць усё ту ю п'есу, прыпарадкованую да чарговага ўрачыстага юбілею, і ў якой роля кубінскага рэвалюцыянера была значна пашырана і выкананне якой пасля перамоў са сталічным рэжысёрам, які апекаваўся тэатрам, зноў даверылі Цвілю. Спаквала Цвіль ужываўся ў ролю. Неўзабаве яго цёманавалосую, злёгку кучараўную галаву стаў упрыгожваць адмысловы берэт, а потым адрасцілася і ўласці-

вая Чэ Гевары бародка. Змянілася вогратка. Цвіль пачаў насіць салдацкія чаравікі і штармоўку. Падабенства не засталовя без увагі, і ў Цвіля неяк незаўважна і нечакана для яго самога з'явілася і прыкленеа ад вучняў «паганяла» — «Чэ».

Цвіль быў жанаты з сваёй былой вучаніцай, якая толькі скончыла дзесяць класаў і, вядома, была значна маладзейшай за яго. Невялікага росту, цёмнавалосая, яна б выглядала зусім непрыкметнай, каб не яе стройная постаць, тонкая талія, сціснуты ў загадковым маўчанні рот і незразумелы агенъчык, які раз-пораз прабліскваў з яе вачэй. Яна скончыла кароткатэрміновыя бухгалтарскія курсы і ўладкавалася працаўаць ў дробную гандлёвую фірму, дзе яе цанілі за стараннасць і акуратнасць і нязвіклую для жанчын стрыманасць у словах і нават маўклівасць — вядома ж, не сакрэт, што значную частку рабочага часу іншыя жанчыны праводзяць менавіта ў неістотных размовах.

Працуючы значна раней з выхаванцамі дзіцячага дома — а будучая жонка Цвіля была на той час ужо сіратой, ваенрук Цвіль доўга ўвогуле зусім не заўважаў дзяўчыны, пакуль аднойчы не прыкмеціў яе цікавасць да зброі, што адразу вылучыла сціплую вучаніцу з кола сябровак, якія за рэдкімі выключэннямі агулам рыхтаваліся ў прафесійна-тэхнічныя вучэльні, каб урэшце рэшт апынуцца швачкамі на мясцовай фабрыцы. Мэтаскіраванасць і прыхаваная скільнасць дзяўчыны да неасэнсавых ім самім праяўленняў брутальнасці закранула ў ім падсвядомы інтарэс да яе. Ваенрук Цвіль ведаў пра сябе, хоць асабліва і не аналізаваў пачуцці, што яго самога цягнула і цягне да ўсяго вайсковага менавіта таму, што ў глыбіні душы ён занадта інфантыльны, праз што калісьці змушаны быў пакінуць вайсковую вучэльню, бо не вытрымліваў суровых абмежаванняў, муштры і жорсткасці будняў. Але можа якраз таму яго і цягнула да сілы ў шматлікіх яе праяўленнях.

У той жа час Цвіль лічыўся даволі зайдросным жаніхом, бо меў сваё жытло і ў гэтым сэнсе ні ад кога не залежаў, да таго ж ён быў студэнтам-завочнікам гістарычнага факультэта аднаго са сталічных ВНУ, што давала яму дадатковыя перспектывы на будучыню. Тым не менш, неяк прачнуўшыся ўначы, ён вырашыў, быццам не знайшоў сябе ў жыцці, ну, варта яму было б, напрыклад, стаць ажцёрам, і не якімсьці аматарам, як цяпер, а професіоналам, магчыма, працаваць у сталіцы, нават здымацца ў кіно, але ж змяняць кірунак шляху, бадай, позна, — думаў ён.

Побач з ім у ложку спала чарговая кандыдатка на ролю жонкі, але Цвіль у думках ужо развітваўся з ёй — занадта падатлівая, занадта стараецца дагадзіць — пэўна, і з іншымі будзе такой жа, а гэтага яму якраз і не трэба. Такіх у яго было шмат.

Калі б хто-небудзь спытаў Цвіля, як ён упершыню сутыкнуўся са сваёй будучай жонкай, ён бы наўрад ці ўспомніў. Усё пачалося і ішло да свайго завяршэння нібы ў тумане. Цвіль нават не мог дакладна аднавіць у памяці, была яго жонка цнатлівая да першай шлюбнай ночы ці не? Увогуле, ці была цнатлівай?

Апошнім часам яго крыху здзіўляла яе непрыхаванае жаданне ўзняць яго на прыступках сацыяльнай лесвіцы, што ён лічыў звычайным правінцыяльным снабізмам, а сваё магчымае ўзвышэнне — справай проблематычнай, хоць Цвіль і не думаў, што ён паставіў не на той нумар у жыцці і прайграў, і што ён — звычайны «лузер», хоць калі-нікалі жонка кідала яму ў твар гэтае слова. Так, не з намерам пакрыўдзіць.

Неўзабаве пасля вяселля Цвілю, калі ён быў дома адзін, тэлефанавала нейкая жанчына. Яна адразу сказала, быццам не належыць да кола яго знаёмых, але Цвіль пасля таго як выслушаў яе, вырашыў, што пэўна, гэта адна з тых помслівых жанчын, да якіх ён калісьці паставіўся з пагардай. Жанчына тароп-

ка паведаміла яму, што ягоная цяперашняя жонка яшчэ да знаёмства з ім была згвалчаная ў прыгараднай лесапаласе двумя прыблатнёнымі, але не звярнулася ні да міліцыянтаў, ні па якую іншую дапамогу, а здолела прасачыць за імі, даведалася, дзе яны жывуць, а пасля ўжо наадварот, па сваёй ахвоче, прымусіла іх абодвух уступаць з ёй у палавую сувязь, і не аднойчы. «Ведайце, што яна за птушка», — скончыла брыдкую размову незнамая зласлівіца і адразу кінула слухаўку. Цвіль урэшце толькі плюнуў і хутка запамятаваў пра ту ю телефонную зайдросніцу, але аднойчы напаўжартам расказаў пра тое жонцы, і яны добра пасмяяліся разам.

Уласны дом Цвіля дастаўся яму ў спадчыну. Дом быў вялікі, драўляны, абкладзены звонку цэглай, і дзяліўся на дзве палавіны. Яшчэ больш западаючы на сваё дзівацтва, Цвіль перанёс лішнюю мэблю ў адну з палавінаў, а ў іншай пачаў ствараць нешта накшталт музея: збіраў друкаваныя матэрыялы, прысвечаныя Чэ Гевары, муляжы асабістых рэчаў Чэ, фотаздымкі.

На Цвіля пачалі звяртаць увагу на вуліцах і ў грамадскім транспарце, якім ён амаль увесь час карыстаўся. У аўтобусе, калі ён уваходзіў, некаторыя сталага веку людзі пачыналі з радасцю ўсміхацца, здаралася, што нехта нават уставаў і саступаў яму месца.

— Гэй, Чэ! — крычалі яму праз адчыненыя вокны рабочыя, якіх вазілі на завод на працу, — калі будзе рэвалюцыя?

— Змагайцеся, таварышы! — падыгрываючы ім, крычаў у адказ Цвіль, —Patria et mouerte!¹ Смерць капиталу! Рэвалюцыя будзе! Абавязкова! Яшчэ пакамісарым!

Прыкладна праз месяц пасля ўсіх гэтых падзеяў жонка Цвіля, у якой у сувязі з апошнімі захапленнямі і ўчынкамі мужа пачаліся непараразуменні з калегамі ў фірме, звярнулася, хоць ёй ніхто і не раіў, да гарадскога психіятра. Яна моўчкі, сціснуўшы вус-

¹ Радзіма альбо смерць (ісп.)

ны, адсядзела ў чарзе, якая ўтварылася ў прыёмнай лекара, пасля чаго сціпла села на крэсла, і з большага расказала пра дзівацтвы мужа, дадаўшы, што яны пачалі, так бы мовіць, спакваля выходзіць за рамкі прыстойнага, і што муж не рэагуе ні на якія ўпрошванні і перакананні паводзіць сябе як усе, а працягвае і далей западаць на сваё адхіленне.

Адхіленне ваенрука Цвіля, як сцісла паведаміла яго жонка, было выяўлена ім самім не на голым месцы, а мела пад сабой хаця і ўскосную, але даволі верагодную, з іншага боку нават праўдападобную на першы погляд падставу. Справа была ўтым, што ў канцы пяцідзесятых мінулага стагоддзя маці Цвіля разам са сваім мужам (а ён быў кадравым вайскоўцам) апынуліся на Кубе, дзе яны пражылі некалькі год. На выспе Свабоды яна працавала ў нейкай невялічкай дзяржаўнай краме. Гандляваць там было асабліва няма чым, працоўнае месца было хутчэй за ўсё створана штучна, як і для некоторых іншых жонак савецкіх вайскоўцаў, і калі зацяжарыла, то была скіраваная на радзіму — назад, за акіян. Бацька Цвіля, беларус, светлавалосы і беласкуры (урэшце, якім іншым мог быць сялянскі хлопец, сын простых калгаснікаў, для якога армія і потым вайсковая вучэльня былі верхам жыццёвай кар'еры), а маці — русачка аднекуль з-пад Астрахані, заўсёды вясёлая, аматарка песень і ўсялякіх вечарынак і пасядзелак, але таксама светлавалосая, з бледнай, у рабацінні пяшчотнай скурай, якая не выносіла сонца і спёкі. Некалькі год таму ўжо тут, у Беларусі, яна спачатку пахавала мужа-пенсіянера, а потым амаль праз год сканала і сама, раптоўна захварэўшы на лейкемію. Ваенрук Цвіль шкадаваў, што менавіта цяпер не можа задаць ёй пытання, на якое акрамя яе ніхто яму адказаць не мог. Разглядаючы сябе ў люстэрку, Цвіль зноў і зноў адзначаў, што ён цёмнавалосы, з вельмі смуглівай скурай, амаль мурын, з цёмнымі вачыма, і што та-кога быць, на яго разуменне, увогуле не павінна.

Калі б не які таямнічы выпадак. Ну, прыкладам, мог зазірнуць у ту ю краму, дзе працавала маці, Чэ Гевара? Вядома, мог. Маглі маладыя людзі адчуць адзін да другога раптоўны непераадольны сантымент і пачаць таемна сустракацца? Урэшце, меркаваў Цвіль, усё магло абысціся і прасцей — праз імклівае знаёмства на якім бязлюдным пляжы ці яшчэ дзе. Цвіль не раз браў аловак і падлічваў тэрміны: калі нарадзіўся бацька, маці, калі яны апынуліся на выспе Свабоды, калі маці скіравалі назад і калі, урэшце рэшт, з'явіўся ён сам. У агульным супадзенне было яўнае — вось толькі прамых доказаў ён не меў. Рабіць жа які генетычны аналіз, каб выявіць у сабе чужародныя гены, ён, вядома, не мог і нават не спадзяваўся ў будучым — гэта было надта складана і, пэўна, каштавала вялікіх грошай. Тым не менш, на падпітку, а потым і цвяроза ваенрук Цвіль не раз спрабаваў сцвярджаць, што ён сын вядомага кубінскага рэвалюцыйнага барацьбіта, паплечніка самога Фідэля, Чэ Гевары.

Расказваючы пра ўсё гэта гарадскому псіхіятру, жонка Цвіля раз-пораз быццам нясмела пыталася ў таго, што ёй рабіць, і асабліва цікавілася, як увогуле можа развівацца далей гэта, на яе погляд, двухсэнсавая ситуацыя?

— Я не наведваю аматарскія спектаклі, — падумаўшы адказаў лекар, — але нешта пра вашага мужа я чую. Урэшце, наш горад не такі ўжо і вялікі. Можна сустрэць знаёмага і дзе-небудзь на вуліцах, і не аднойчы. Пакажыце мне яго.

— Ён не згаджаецца.

Лекар развёў руکі.

— Завочна, на жаль, не практыкую.

— Можа, хоць што парайце?

Лекар сустрэўся позіркам з маладой жанчынай, раптам спатыкнуўся на словах, урэшце зноў падумав і нечакана ўзгадаў:

— А калі, магчыма, ён не памыляецца? Што тады?

— Не, — ветліва аспрэчыла жонка Цвіля. — Гэта трывненне. І да таго ж ён занадта ўвайшоў у ролю. Яго заўважаюць на вуліцах. З мяне пачалі кпіць на працы.

— Што ж, — лекар працытаваў Ясперса, — «свет шызафрэніі шырокі...» Трэба быць гатовым і да такога дыягназу. Але, вядома, у вашым выпадку не варта перабольшваць. Свет дзівацтваў таксама шырокі. Дарэчы, як у яго з сексуальнай арыентацыяй?

— Не разумею, — сказала жонка Цвіля. — Прычым тут гэта? Урэшце, ён пакуль што не даваў падставы...

— Маё пытанне не выпадковае, — патлумачыў лекар. Ён устаў з крэсла і прайшоўся ўзад-уперад па кабінечце: мажны і знешне холадна раўнадушны. — Шмат хвароб пачынаецца менавіта з парушэнняў у гэтай, так бы мовіць інттымнай сферы. А што тычыцца «арыгінала» — я маю на ўвазе баевіка рэвалюцыі Чэ Гевару, то ён, наколькі я ведаю, быў звычайны «блакітны». Ён, верагодна, усяляк заглушаў у сабе гэты цъмяны покліч — ад таго і яго псеўдасмеласць, псеўдарэвалюцыйнасць, псеўдаахвярнасць, і ў той жа час імкненне да мужчынскага кола асоб — няхай сабе і ў гарах, джунглях, у паходных абставінах: затое там ён мог выявіць сваю падсвядомую сутнасць гея. Патлумачце гэта свайму мужу.

— Вось-вось, я ж і мяркую, — пасля паўзы ўставіла жонка Цвіля. — Калі, як вы сцвярджаеце, Чэ Гевара быў звычайным геем, то як мой муж мог апынуцца яго сынам? Гэта тым больш нерэальна.

Лекар спыніўся і ўважліва агледзеў наведвальніцу.

— Бісексуальнасць у шэрагу выпадкаў не выключаецца. Хоць я думаю, у вашым мае месца нязначнае прайяўленне псіхозу, магчыма, анейроіднае расстройства, пакуль што зародкае, можа, простае дзівацтва. Але напэўна сцвярджаць не магу: мне трэба пагаварыць з вашым мужам сам-насам. І, верагодна, не адзін раз.

— Я пачала размову, але ўсё дарэмна. Ён не хоча. Катэгарычна. Толькі пасмяяўся з маіх слоў.

— Назірайце, — падвынікаваў лекар. — Яго паводзіны могуць палепшыцца ў бок нормы, хоць паняцце нормы само па сабе адноснае, а могуць і пагоршыцца. Па сваім профілі я сутыкаюся з самымі рознымі адхіленнямі. Вось, напрыклад, я еду ў аўтобусе ці трамваі. Позні вечар, у салоне акрамя мяне — нікога. На прыпынку дзвёры адчыняюцца і заходзіце вы, аглядаецца і... сядаете побач са мной, хоць навокал процьма вольных месцаў. Што я ў гэтym выпадку думаю пра вас? То-та... А такую жанчыну я ведаю. Іншая збірае з гарадскога асфальту чарвякоў (а пасля щёлага дажджу яны часам масава выпаўзаюць на паверхню) і вязе іх на лецішча, дзе і выпускае, бо ёй іх... шкада. Трэцяй цыганка наваражыла, што яе будучы муж прыедзе па справах да яе на працу на ўласным аўтамабілі, яны пазнаёмляцца і неўзабаве пажэняцца. І вось як толькі яна бачыць з акна кабінета чарговага «прынца» на машыне, то адразу выбягае і кідаецца да яго з абдымкамі. Чацвёрты накладае на сябе нешта кшталту епітам'і і паўзе на жываце да царквы некалькі кіламетраў, хоць мог бы лёгка дайсці туды пехам. А вось вам прыклад, калі мяжа паміж дзівацтвам і хваробай сцёртая, і паталогія вылазіць на паверхню. Год таму адзін мой пацыент мусіў сцвярджаць, што валодае таямніцай левітациі, і на гэта доўга ніхто не звяртаў увагі, пакуль ён не вырашыў вучыць лётаць у паветры іншых. Пачаў жа чамусьці не з сябе, а з трохгадовага сына, якога выпускціў з рук з балкона дзеяялага паверха. Можа вы памятаеце гэты выпадак? Пра яго пісалі ў газетах. Прымусіць падобных хворых лекавацца мы цяпер, пакуль у іх не ўсплыла яўная паталогія, не маем права, акрамя тых, хто стварае прямую сацыяльную небяспеку. Так што аніякай іншай дапамогі я вам аказаць не ў стане. Тыム больш, што ваш муж, магчыма, абсолютна адэкватная асоба.

Праўда, тут ёсьць адзін нюанс: вы, часам, не ведаеце, чаму ён калісьці пакінуў вайсковую вучэльню? У чым прычына? Можа, яго адлічылі. Можа, здарылася што іншае. Часам звесткі пра такія, быццам нязначныя на знешні погляд учынкі ў мінультым, бываюць вельмі важныя.

— Я, я... не ведаю, — з робленай здзіўленасцю адказала жонка Цвіля. — Ён неяк абыходзіў гэта. А я не цікавілася.

— Вось і пацікаўцеся, — парай лекар.

Ён раптам злавіў сябе на пачуцці нейкай незавершанасці і падсвядомай трывогі, а таксама на думцы, што яго размова з гэтай жанчынай завяршилася нічым. Да таго ж гаварыў у большасці ён сам. Навошта яна прыходзіла? Што скавана ў яе акуратнай галоўцы?

Жонка Цвіля ішла дадому. Вусны яе маленъкага рота былі сціснутыя, твар паглыблены ў сябе. Ніхто ў гэты момант не мог ведаць, пра што яна думала, тым больш яе муж. Але калі б ён пра гэта неяк і ўведаў, то ўся яго ўпэўненасць, магчыма, выпарылася б з яго, як выпарваецца вар з каструлі над агнём. Але ён не ведаў.

* * *

Федэрыка і Альберта — два кубінцы — з'явіліся ў горадзе напрыканцы лета. Ніхто дакладна не мог вытлумачыць іх раптоўную прысутнасць, але многія ведалі, што яна наўпрост звязана з ваенізаванным заводам, прадукцыяй якога, пэўна, цікавіліся ў далёкай заморскай краіне. Кубінцаў часова пасялілі ў гасцініцы за горадам, але яны пачалі часта апынацца на гарадскіх вуліцах, іх бачылі вечарамі ў адным з мясцовых рэстаранаў і даволі часта ў кавярні. Старэйшы з іх — Альберта — быў гадоў трывіцца, афрыканскага тыпу, амаль што чарнаскуры, жвавы, як ртуць, а другі — Федэрыка — год

на пяць маладзейшы, вышэйшы ростам і з выгляду мулат. Абодвум паказалі гарадскія славутасці, звязлі па заводах і, напаследак, на аматарскі спектакль, у якім ваенрук і ў вольны час акцёр-аматар Цвіль выконваў ролю Чэ Гевары. Кубінцам патлумачылі, што Цвіль іграе без грыму, што стварыў музей Гевары, а яго бацька і маці калісьці працавалі на Кубе, і нават намякнулі, што магчымае яго падабенства да героя рэвалюцыі невыпадковае. Кубінцы згодна паківалі галовамі, яны дрэнна валодалі мовай і не надалі асаблівага значэння таму, што пачулі, але калі праз нейкі час выпадкова сутыкнуліся з Цвілем на вуліцы, то не маглі схаваць здзіўлення: насустрach ім ішоў сапраўдны клон Чэ, менавіта такі, якім пастаянна бачылі Гевару на шматлікіх фотаздымках, плакатах і ў кінахроніцы.

Кубінцы пасунуліся насустрach і пачалі ціснуць Цвілю руку, успомнілі раптам і пра спектакль.

— Si, si, amamos a Gevara!² — паўтаралі яны быццам горача і ляпалі Цвіля па спіне і плячах.

Цвіль, які да гэтага часу ўжываючыся ў ролю, паспей вывучыць каля ста іспанскіх слоў і некалькі выразаў, сарамяжліва, але з энтузіязмам падтрымаў іх.

— Companeros! — узнёсла гаварыў ён. — Socialismo o muerte!³

Цвіль запрасіў Альберта і Федэрыка да сябе дамоў.

Кубінцы патлумачылі яму, што цяпер мусіць ісці па неадкладнай справе, але ўжо заўтра абавязкова прымуць яго запрашэнне і наведаюцца ў госці.

— Si, si, — казаў Цвіль, адшукваючы ў кішэні асадку, каб запісаць ім адрас.

Назаўтра ўвечары Федэрыка і Альберта пастукаліся ў дзверы. Цвіль, які быў не зусім упэўнены ў тым, што яны прыйдуць, абрадаваўся.

Пазнаёміліся. Жонку Цвіля звалі Лілія. Кубінцы ўважліва агледзелі створаны гаспадаром му-

² Так, так, мы любім Гевару! — (ісп.)

³ Таварышы! Сацыялізм альбо смерць! (ісп.)

зей, ухвалілі і без цырымоній паселі за стол, на якім жонка Цвіля ўжо падрыхтавала ежу і гарэлку. Гутарка, спачатку сумбурная і крыху нервовая праз несупадзенне моў, паступова, з кожнай выпітай чаркай, выроўнівалася. Гаспадыня таксама выпіла некалькі чарак, агенъчык у яе вачах разгараўся, што міжволі адчулі і госці, акрамя самога Цвіля. Звычайна той хутка п'янеў, што адбылося і на гэты раз. Хістаючыся, ён пайшоў у свой пакойчык і адразу вярнуўся з малакаліберным карабінам у руках. Некалькі такіх самых карабінаў захоўваліся ў школьніх сейфах, а адзін Цвіль, як ваенрук, забраў і трymаў дома.

— *Viva la Revolucion!*⁴ — закрычаў ён, узнімаучы зброю над галавой.

Кубінцы падтрымалі яго гучнымі воклічамі і ўзнятымі кулакамі, але, між тым, спрытна адабралі карабін і зноў прымусілі гаспадара сесці.

Ваенрук Цвіль выпіў яшчэ адну чарку, нахіліўся галавой на рукі і раптам заснуў за сталом.

Кубінцы памкнуліся было перанесці яго на канапу, але жонка Цвіля спыніла іх намаганні, збольшага патлумачыўши, што спаць яму і так зручна, а калі ён працверазее, то знайдзе сабе месца і сам.

Яна кінула позірк на абодвух мужчын, потым кранула Альбера за руку і прапанавала яму агледзець іншую палавіну дома. Той згадзіўся, і дзвёры за імі зачыніліся. Федэрыка перасеў на канапу і пачаў разгляды гаспадара, які спаў.

На другой палавіне жонка Цвіля няуважліва паказала Альбера нешта не зусім істотнае, але неўзабаве змоўкнула і, павярнуўшыся да таго амаль усутыч, млява зірнула яму ў твар. Рука яе дакранулася да яго грудзей, а пальцы раптам пачалі расшпільваць гузікі на кашулі.

Альбера не адразу зразумеў, і знерухомеў у нерашучасці. «*Si, si,* — урэшце ніzkім, як у коткі, голасам сказала яна ўхвальна і зусім дала волю ру-

⁴ Няхай жыве рэвалюцыя! (ісп.)

кам. Той падхапіў яе і пацягнуў на ложак. Моўчкі яны накінуліся адно на адно. Каб гучна не закрычаць, жонка Цвіля прыкусіла вугал подушкі і толькі стагнала, ашчаперыўшы мужчыну нагамі.

Праз колькі часу Альберта прыадчыніў дзвёры, высунуў голаў, агледзеўся, выйшаў да свайго сябра Федэрыка і, зашпільваючы штаны, кіўнуў галавой у бок дзвярэй і сказаў:

— O, que puta!⁵

Ваенрук Цвіль па-ранейшаму спаў за сталом у крэсле і склаўшы пад галавой рукі.

— I porqe tu te tardas? — прамармытаў між тым Альберта і тыцнуў пальцам у бок дзвярэй. — Aqelante! Passa! Ella espera!⁶

Федэрыка спачатку не зразумеў, а потым толькі ўміхнуўся і моўчкі знік за дзвярыма, але хутка выслізнуў назад і сказаў сябру:

— Cono! Ella quiere con los dos huntos.⁷

Альберта азірнуўся на гаспадара, які па-ранейшаму спаў, і знік за дзвярыма разам з сябрам. Неўзабаве адтуль зноў пачуліся стогны і ўскрыкі.

* * *

Ваенрук Цвіль прачнуўся раптоўна, як іншым разам прачынаюцца многія з тых, хто не звыкся з вялікім дозамі алкаголю. Ён сядзеў за сталом адзін, у галаве тонка звінела, аддаючыся ў вушах, а ўроце было поўна сліны. Нечаканы ўскрык за дзвярыма, які перамежаваўся стогнамі, канчаткова яго абудзіў. Па голасе ён адразу зразумеў, што крычала Лілія, яго жонка. А паколькі кубінцаў засталом не было, то выснова напрошвалася імгненнем. Цвіль ускочыў на ногі і мусіў ужо кінуцца ў суседні пакой, але позірк яго, амаль падсвядома, знайшоў тое, што яму было

⁵ О, якая шлюха! (ісп.)

⁶ Ну, што ты марудзіш? Наперад! Яна чакае (ісп.)

⁷ Д'ябла! Яна хоча, каб мы ўдвух. (ісп.)

і трэба: руля адабранага ў яго раней карабіна выторквалася з-пад канапы, куды зброю схавалі госці, але няўдала. Цвіль выхапіў карабін, таргануў затвор і, упэўніваючыся на хаду, што карабін зараджаны, на гой выбіў дзвёры і ўваліўся ў пакой. Хоць там было амаль цёмна, ад святла за сваёй спіной ён адразу ўбачыў выгнутую як сакавіцкая котка жонку і двух кубінцаў над ёй, і маланкавае падазрэнне, якое ўзнікла ў ім паўхвіліны назад, ператварылася ва ўпэўненасць, што над жонкай здзяйснялі гвалт.

— Лілія! — роспачна крыкнуў ён, не марудзячы нацэліў рулю і адразу націснуў курок. — Вось вам, выблядкі!

Грымнуў стрэл, але ў ліхаманцы і таму што быў не зусім цвярозы, ён зрабіў промах. Федэрыка, а Цвіль цэліў у яго, ускочыў на ногі і закрычаў нешта па-свойму, засланяючыся, як малы, рукой, але старэйшы з іх, Альберта, пэўна, быў больш спрытны і спрактыкаваны, бо яму хапіла тых двух-трох секунд, пакуль Цвіль перазараджаў карабін, каб выхапіць нож і кінуцца на гаспадара. Нож быў кнапачны, такія раскрываюцца імгненна, кубінцы скроў носяць іх у кішэнях, і лязо ўвайшло Цвілю ў грудзі, пад сэрца — той паспей толькі выдыхнуць паветра і адразу асунуўся на падлогу. З роту ў яго паказалася крыху крыві, карабін выпаў з рук і бразнуўся на падлогу.

Ваенрук Цвіль ляжаў мёртвы. Моцна ўзнерваваныя кубінцы замітусіліся, ліхаманка перакідваючыся паміж сабой словамі. Відавочна, яны цымяна ўяўлялі, што ім рабіць далей.

Спакойнай з іх усіх аказалася толькі жонка Цвіля. Яна моўчкі і хутка апранулася, паказала Федэрыка і Альберту, каб пачакалі і, укленчыўшы, памацала мужу пульс. Упэўніўшыся, што той не жывы, яна сцягнула з ложка покрыўку і загадала закатаць у яе цела мужа. Кубінцы падпарадковаліся.

Неўзабаве, перавязанае вяроўкамі, захутанае ў тканіну, яно нагадвала кокан. Федэрыка выцер анучай кроў.

— Bien⁸,— сказала на гэта гаспадыня, і пачала тлумачыць гасцям, што патрэбна машина ці яшчэ які транспарт альбо праста драбінкі, каб вывезці труп ад дома і закапаць. Дарэчы, як мага глыбей.

Кубінцы на ўсё згаджаліся. Альберта знакамі, перамяжуючы іх словамі на іспанскай, паказаў гаспадыні, што яны пойдуць, каб знайсці машину, але тая затрымала ля сябе Федэрыка, і Альберта згодна кіўнуў на гэта галавой і пайшоў адзін.

Як толькі ён знік, жонка Цвіля пачала супакойваць узнерваванага Федэрыка, пагладжваючы таго рукой, і рухі яе рукі, а потым і абедзвюх набывалі ўсё больш адмысловое адценне. Урэшце яна расшпіліла яму дзягу, але ў Федэрыка, якога білі нервовыя дрыжыкі, нічога не атрымлівалася, і яна пакінула яго ў спакоі.

Была ўжо глыбокая ноч. Яны стаміліся чакаць, часам кубінец зусім губляў над сабой контроль, але праз гадзіны паўтары вярнуўся Альберта і патлумачыў як мог гаспадыні, што ўгнаў нечы пікап, які стаіць цяпер непадалёку ад дома.

Цела ваенрука Цвіля вынеслі вонкі, Альберта сеў за руль, побач з ім Федэрыка, і пікап раствараваўся ў цемры.

* * *

Жонка Цвіля па імені Лілія больш ніколі не бачыла забойцаў свайго мужа. Праз некалькі дзён кубінцы, тэрмін знаходжання якіх на ваеннім заводзе і ў краіне падышоў да завяршэння, адразу з'ехалі. А яшчэ праз дзень яна пайшла ў міліцэйскі пастарунак свайго раёна, дзе зрабіла заяву пра знікненне мужа. У ёй жонка Цвіля патлумачыла, што апошнім часам яе муж паводзіў сябе неадекватна, не аднойчы выказваў жаданне сысці з дому і быццам рыхтаваць недзе нейкую рэвалюцыю, пра

⁸ Добра (ісп.)

што яна нікому не рассказала, але звярталася да гарадскога псіхіятра, каб той агледзеў мужа, які ўжо паспей праславіцца ў горадзе сваімі дзівацтвамі, у прыватнасці, пастаянна індэнтыфікуючы сябе са славутым Чэ Геварам.

Справа аб знікненні ваенрука Цвіля так і засталася вісець «глушаком». Урэшце, пра яе хутка запамятаў: ці мала ўвогуле знікае людзей? Псіхіятр пацвердзіў яе слова часткова, маўляў, самога Цвіля ён не назіраў, каб паставіць дыягназ, але жанчына сапраўды звярталася да яго па дапамогу.

Суседзі і знаёмыя штодня бачылі Лілію Цвіль — як яна ішла на працу, а потым вярталася дадому: танклявая, у цёмных акулярах — на выгляд сарамлівая нібы вучаніца, маленъкі рот заўсёды сціснуты, галава паніклая. Блізкіх сябровак у яе не было. Ніхто ніколі не ведаў, пра што яна думае. Калегі па працы спачувалі ёй. «Муж, такі дзівак, крыху не ў сабе, пайшоў ад яе, — гаварылі яны. — Бедная жанчына».

Спектакль, у якім акцёр-аматар Цвіль іграў Чэ Гевару спачатку адклалі, каб знайсці знікламу замену, а потым і ўвогуле адмянілі — тэма рэвалюцыі паступова апыналася ў зацені.